

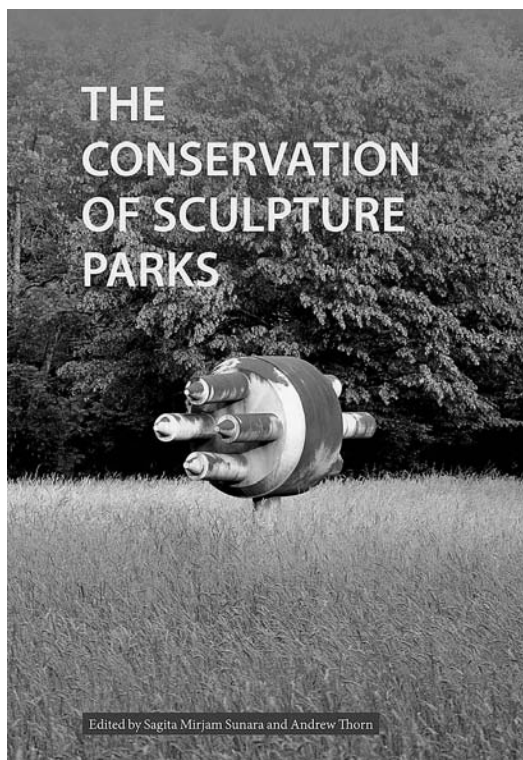
Ivana
Čapeta
Rakić

Svijetle vizije za budućnost očuvanja parkova skulptura

The Conservation of Sculpture Parks, ur. Sagita Mirjam Sunara
– Andrew Thorn, London: Archetype Publications, 2018., 181. str.
ISBN 9781909492585

U izdanju prestižna britanskog nakladnika Archetype Publications, koji ima sjedište u Londonu i koji predstavlja jednu od vodećih izdavačkih kuća za teme iz područja zaštite i očuvanja kulturnih dobara, objavljena je 2018. godine knjiga pod naslovom *The Conservation of Sculpture Parks*. U stvari je riječ o zborniku radova čiji su urednici Sagita Mirjam Sunara (Sveučilište u Splitu) i Andrew Thorn (ARTCARE, Australija), a koji je nastao kao produkt trodnevna međunarodnog interdisciplinarnog kongresa održanoga u Sisku 2015. godine pod naslovom *SPark: Conservation of Sculpture Parks*, čiji je fokus bio usmjeren na sagledavanje različitih aspekata i problema koji se odnose na zaštitu i očuvanje parkovnih skulptura u otvorenom prostoru. Kao što je iz naslova zbornika razvidno, objavljen je na engleskom jeziku, a sadrži četrnaest referata i sintezu panel diskusije koja se održala u okviru kongresa.

Sama konferencija, pa tako i zbornik, usko su povezani s projektom zaštite i očuvanja kolekcije koja danas broji trideset i osam skulptura, a koje su nastale između 1971. i 1990. godine u okviru Kolonije likovnih umjetnika Željezare Sisak, što je istaknuto u predgovoru zbornika. Stoga je posve ispravno i opravdano da je niz prezentiranih tekstova u zborniku otvoren prilogom Sagite Mirjam Sunara naslova *The sculpture park in Sisak: in search of answers*. U tekstu autorica daje sažeti pregled povijesti nastanka Kolonije likovnih umjetnika

Željezare Sisak, navodeći pritom razloge njezina pokretanja, način na koji je bila organizirana te modele djelovanja umjetnika unutar kolonije. U dvadeset godina postojanja kolonije nastalo je nekoliko stotina slika, crteža, skulptura, reljefa, objekata i fotografija, no autorica ističe da njihov točan broj nije poznat. U samom

↑ Vera Fischer, *Simetrija*, 1973.,
Park skulptura Željezare Sisak

parku danas je sačuvano trideset i osam skulptura koje su nastale u okviru kolonije, premda je njihov broj nekada bio znatno veći. S obzirom na to da je za potrebe očuvanja tih skulptura organiziran niz od pet radionica koje su ostvarene u suradnji četiriju institucija – Konzervatorskog odjela u Sisku, Gradskog muzeja Sisak, Gradske galerije Striegl i Odsjeka za konzervaciju-restauraciju Umjetničke akademije u Splitu, u članku je opisan hodogram djelatnosti provedenih u sklopu radionica. U zaključku teksta autorica je iznijela ključne probleme i pitanja u svezi sa zaštitom i očuvanjem parkovnih skulptura u Sisku napominjući pritom da je dosadašnji rad na toj problematici tek temelj za buduće aktivnosti na tome i srodnim projektima.

Drugi tekst nastao je u koautorstvu šestorice autora, stručnjaka u Gettyjevu

institutu za konzervaciju-restauraciju iz Los Angelesa. Oni se bave zbirkom skulptura koje se nalaze na sveučilišnom kampusu u Long Beachu. Osnovu te zbirke čini devet skulptura koje su nastale 1965. godine kao produkt međunarodnog simpozija održanog na California State University, no njihov broj je u međuvremenu rastao, pa danas sveukupno broji dvadeset i jedan rad. Srodno kao i u prethodnom tekstu, razlaže se sažeta povijest nastanka zbirke, glavni protagonisti zaslužni za njezin nastanak, opis skulptura u parku te se izdvajaju problemi odnosno izazovi u svezi s njihovim očuvanjem. U tom kontekstu autori apostrofiraju dominantne i očekivane probleme koji su povezani s negativnim djelovanjem atmosferilija i dugogodišnjom nebrigom o zbirci. Početak projekta obnove skulptura započeo je 2012. godine, pri čemu

su skulpture kategorizirane u tri grupe u odnosu na stupanj oštećenja i prioritete njihove obnove.

Treći prilog u zborniku nastao je iz pera poljske autorice koja obrađuje temu parka skulptura Bródno u Varšavi, kojega je uz podršku lokalnih vlasti ustanovio poznati suvremeni kipar Paweł Althamer 2009. godine. Neke od skulptura koje su izložene u tome javnom prostoru rađene su tradicionalnim materijalima i metodama, dok su druge skulpture konceptualne naravi i zamišljene da budu u interakciji s promatračem. Usmjeravajući fokus na odabrane studije slučaja tekst donosi promišljanja o (ne)mogućnostima apliciranja standardnih konzervatorskih procedura na umjetnička djela instalirana u javnom prostoru.

Članak Roka Dolničara i Miladija Makuca Semiona donosi problematiku vezanu uz park skulptura *Forma Viva* u Kostanjevici na Krki u Sloveniji, jednoj od četiriju lokacija istoimene kolonije. "Forma Viva" zajednički je dakle nazivnik za četiri kolekcije skulptura od kojih su djela iz svake kolekcije načinjena drugačijim materijalom. Doprinos autorskog dvojca u zborniku odnosi se na promišljanja o očuvanju zbirke skulptura od organskog materijala, točnije skulptura u drvu, pri čemu se utvrđuju agensi degradacije materijala, daje pregled zajedničkih "slabih točaka" ustanovljenih uvidom u stanje skulptura te se propituju moguće metode njihova očuvanja.

Sljedeći tekst je prilog dvojice autora iz Beča za koji bismo na prvi mah rekli da ponešto odudara od ostalih tema prezentiranih u knjizi s obzirom na to da propituje izazove koji se odnose na očuvanje i održavanje nadgrobne arhitekture i plastike. Naime, riječ je o groblju Sankt Marx u Beču koje od 1874. godine više nije u funkciji. Premda nije sačuvano u cijelosti u svome izvornom obliku, zaštićeno je kulturno dobro. Predstavljeni projekt pozitivan je primjer promišljene strategije katalogiziranja, dokumentiranja, očuvanja i održavanja

spomenika čiji je značaj neizmjeran u kontekstu europskog bidermajera.

Šesti članak je rad trojice stručnjaka iz Italije koji se bave vrtom skulptura u mjestu Seggiano, u kojemu se pretežno nalaze djela švicarskog umjetnika Daniela Spoerrija, ali i djela nekih drugih autora. Park je otvoren 1997. godine i danas broji više od stotinu instalacija izrađenih u različitim materijalima. U tekstu su opisane mjere koje voditelji te zbirke poduzimaju s ciljem njezina redovitog održavanja te se raspravlja o konzervatorskim problemima vezanih uz kamene i brončane objekte.

Sljedeći prilog je također iz pera trojice talijanskih eksperata čiji je fokus interesa usmjeren na očuvanje dobro znanog parka skulptura francuske autorice Niki de Saint Phalle, a koji se nalazi u blizini mjesta Capalbio. Skulpture su monumentalnih dimenzija, više od deset metara, čija je osnova izrađena od armiranog betona koji je potom obložen keramičkim pločicama, ogledalima, staklom i raznobojnim tesarama. Raznorodni materijali izloženi negativnom djelovanju atmosferilija predstavljaju izazov za njihovo očuvanje. Dosadašnje procedure obnove tih skulptura uključivale su premještanje ili zamjenu oštećenih tesera, pa autori teksta upućuju na potrebu za očuvanjem izvornih materijala.

Mirta Pavić i Vesna Meštrić, autorski dvojac iz Muzeja suvremene umjetnosti u Zagrebu, prezentirale su probleme s kojima se susreću pri očuvanju zbirke Richter. Naime, Vjenceslav Richter, znameniti hrvatski umjetnik i arhitekt, ostavio je svoju obiteljsku kuću i djela gradu Zagrebu. Kuća koja sadrži i maleni park sa zbirkom od devet skulptura postupno je prerasla u javni muzejski prostor o kojemu skrbi Muzej za suvremenu umjetnost u Zagrebu. U članku autorice prezentiraju provedene konzervatorsko-restauratorske radove na skulpturama, detaljno se osvrćući na Richterovu interaktivnu skulpturu *Reljefometar* iz 1964. godine.

Marta Gómez Ubierna bavi se kolekcijom ambijentalne umjetnosti "Fattoria di Celle" koja se nalazi u okolici grada Pistoje, odnosno uz njega vezanim projektom koji je započeo 2012. godine, a koji se sastoji od kritičkog čitanja svakog djela i stvaranja dokumentacije koja je pomaže u identifikaciji konzervatorskih problema i zahtjeva očuvanja. Projekt je također uključio istraživanja u svezi sa srodnim konzervatorskim praksama koji se tiču nekih europskih parkova skulptura. U svom doprinosu autorica razlaže kako promjene, kojima su umjetnička djela izložena, mogu biti tretirane a da djela ne gube svoj identitet ili vezu s okolišem u kojega su smještena.

Povjesničarka umjetnosti Aida Marin Yrigaray u svojem je prilogu obradila kolekciju koja se sastoji od više od stotinu djela smještenih na otvorenom prostoru privatnog posjeda u blizini Tarragone, čiji

je autor Rufino Mesa. On je svoja kamena djela impostirao u pejzaž pritom maksimalno poštujući prirodu. Problem proizlazi iz autorova protivljenja provođenju konzervatorskih postupaka na njegovim djelima, pa se postavlja važno etičko pitanje očuvanja spomenutih djela nakon autorove smrti.

Andrew Thornn pisac je jedanaestog teksta u zborniku, koji obrađuje dva australska primjera skulptura na otvorenome, od kojih se jedna metalna skulptura nalazi sred slanog jezera, što predstavlja izazovan konzervatorsko-restauratorski zadatak. Međutim, autor se manje osvrće na probleme očuvanja same materije djela, a više upozorava na sagledavanje ambijenta odnosno krajolika unutar kojega se te skulpture nalaze. Pri tome skulpture i okoliš tretira jednakovrijedno, sukladno čemu ih diferencira od kolekcija skulptura na otvorenome, pridavši im naziv "skulpturalni krajolici".

- ↓ Robert Murray, *Duet (Hommage Davidu Smithu)*, 1965., Park skulptura Kalifornijskog državnog sveučilišta u Long Beachu, sondiranje premaza

↑ Rufino Mesa, *Kameni krug*, 2001.,
La Comella, Španjolska

Danac Anders Ekstroem Loekgaard donosi prilog o konzervatorsko-restauratorskim zahvatima na skulpturama od cinka. Zanimljiva je priča da su navedene skulpture nastale kao kopije i zamjena kamenih skulptura iz 17. stoljeća, a koje su nekada krasile pročelja kraljevskih palača u Danskoj.

Nikki van Basten, zajedno s još tri kolegice, napisala je članak koji se bavi istraživanjem dobre i loše strane postupka lokalne reintegracije polikromije na vanjskim skulpturama. Na primjerima skulptura Alexandera Caldera ustvrdila je da takav postupak može u određenim situacijama odgoditi skupe, invazivne i dugotrajne procese cjelovitog zahvata, odnosno potrebu za ponovnim skidanjem i apliciranjem bojenog sloja.

Odmak od dosadašnjih tekstova predstavlja članak britanskih autora naslovljen *How the 'Seven Deadly Agents of Destruction' can help preserve the Crystal Palace Dinosaurus*. Fokus interesa je usmjeren na trideset skulptura načinjenih od armiranog, ponekad i obojenog betona koje predstavljaju prvi povijesni pokušaj rekonstrukcije izgleda i naravne veličine dinosaura. Djelo je to Benjamina Waterhousea Hawkinsa, nastalo sredinom 19. stoljeća, koji je skulpture dinosaura smjestio na umjetni otok u parku londonske Crystal Palace. Kako bi se podigla svijest o potrebi njihova očuvanja te osigurala financijska podrška, skupina entuzijasta okupljenih u udruzi The Friends of Crystal Palace Dinosaurs (FCPD) kreirala je animirani film naslova *Seven Deadly Agents of Destruction*, koji na duhovit način prikazuje

sedam smrtonosnih uzročnika propadanja materije, a koji su predstavljeni kao antijunaci. Film je postavljen na YouTube platformu gdje je dostupan javnosti.

Posljednji tekst, kao što je već najavljeno, donosi sažetak panel diskusije naslovljene *Reviving neglected sculpture parks in Croatia*, koji supotpisuju Neven Peko i Sagita Mirjam Sunara. Cilj panel diskusije bio je identificirati probleme koji se odnose na upravljanje kolekcijama parkovnih skulptura u Hrvatskoj, ponuditi moguća rješenja za uočene probleme te istražiti potencijale takvih zbirki kao pokretača razvoja lokalne zajednice. U panelu je sudjelovalo pet gostiju: Ante Rašić, Sonja Jurković, Ivanka Mlinarić, Renata Tomljenović i Daniela Angelina Jelinčić, čija su izlaganja istaknuta u pet potpoglavlja.

Valja još ponešto reći o naslovnici zbornika koju krase fotografija skulpture Josipa Zemana *Crne vizije*. Djelo je to relativno većih dimenzija, načinjeno od pocinčanog čelika 1983. godine u okviru Kolonije Željezare Sisak. Kao što je iz fotografije razvidno, skulptura je zbog nebrige i višegodišnje izloženosti negativnom utjecaju atmosferske prilično zahvaćena korozijom. No "crne vizije" poništavaju se bijelim slovima naslova knjige koja sugeriraju ili gotovo obećavaju svijetlu viziju za budućnost same skulpture, kao i kolekcije kojoj pripada. Značaj ovoga knjižnog doprinosa stoga i bez dvojbe izlazi izvan okvira problematike vezane isključivo uz očuvanje parkova skulptura. Brojni primjeri izneseni u tekstu alnim priložima poticajni su u kontekstu aktualnih tendencija promišljanja o očuvanju suvremene umjetnosti i industrijske baštine općenito. x